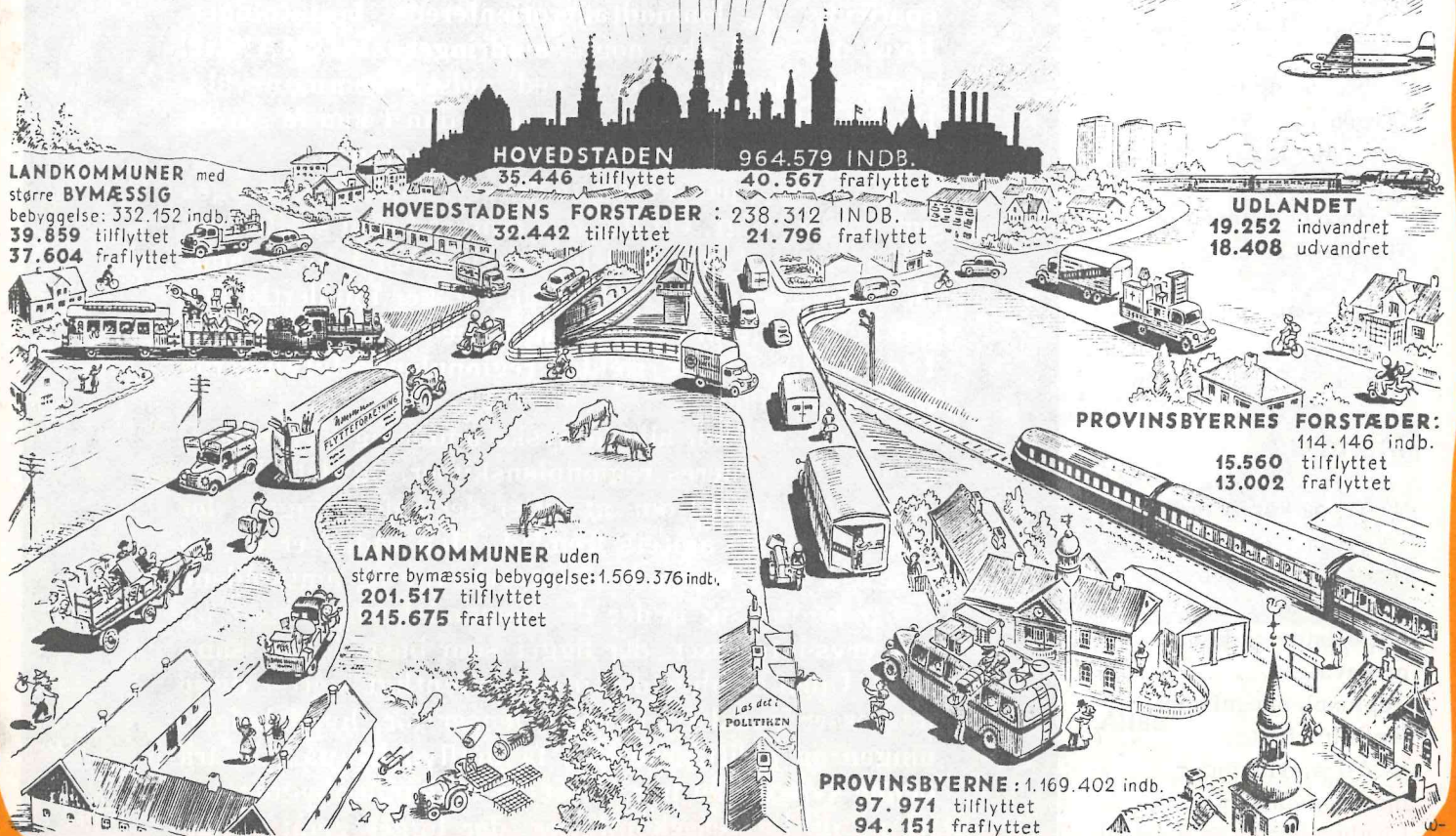

Vend strømmen!

Vandringen mellem by og land

i året 1953

Tema;

NOAH
og kommunevalget

Regionplanlægning,
fup eller fakta?

Udgiver:

NOAH

Rådhusstræde 13.

1466 Kbh. K.

Tlf.:(01) 15 60 52

Giro: 5 56 00 39

Åbningstid:

Hverdag 10-17.

Abonnement:

NOAH 47-54 ; kr.: 45,-

Løssalg:

Enkeltnumre kr.: 7,-

Ældre NOAH-blade fra nr. 10 kan købes så længe oplag haves.

Meddelelser om flytning og reklamation vedr. levering skal du rette til postvæsenet. .

Sats: H. P. -Sats, Assens

Tryk: Eks-skolens

trykkeri, København.

Redaktion og teknik:

Jørgen Erik Fokdal

Peter Kugler

Jan Radich

Christian Thorsen

Michael Varming

Artikler der ikke er signeret, er skrevet af medlemmer af redaktionen.

Indhold

NOAH og kommunevalget.....	3
Hvad handler kommunevalget om?.....	4
Miljølister og kommunevalget.....	6
Regionplanlægningen, fup eller fakta.....	7
NOAH's erfaringer med regionplandebat, i Kalundborg.....	11
i Vejle.....	13
Bogammeldelser og kommentarer.....	14
Støt NOAH.....	16

Forsidetegning Ib Withen. Den blev første gang bragt i Politikens Hve m Hvad Hvor i 1956.

ISSN 0105-4031

VALG - af hvad ?

Den 7. marts er der kommunevalg. Modsat Folketinget sidder en kommunalbestyrelse alle 4 år, ligegyldigt hvilke uhyrlige beslutninger de træffer. De nu afgående kommunalbestyrelser skal altså dømmes på deres synder og dyder igennem alle 4 år. Det kan være svært at huske. Derfor handler en af artiklerne om nogle af de spørgsmål, der i de fleste kommuner har været brændpunkter. Vi har stillet det op som spørgsmål, som I kan stille til de kommende kommunalpolitikere.

Men det er ikke nok, at I selv får en viden om, hvem I skal stemme på, for at kommunalbestyrelsen fremover træffer nogle mere miljørigtige, ressourcebesparende og lønmodtagerorienterede beslutninger. Hvis der skal ske nogle ændringer skal MANGE stemme anderledes end ved sidste kommunevalg. Derfor handler 2 artikler om, hvordan I kan få spredt jeres viden ud til alle beboerne i kommunen.

Samtidig med kommunalbestyrelsen bliver også amtsrådet valgt. Og det nye amtsråd skal stå for udarbejdelsen af den endelige regionplan i hvert amt. Beslutningerne i en regionplan rækker imidlertid meget længere frem i tiden end til næste kommunevalg. I de fleste amter række regionplanbeslutningerne frem til år 2000!

I øjeblikket har alle de jyske amter og Fyn offentlig debat om deres regionplanskitser, og det skorter ikke på flotte ord om, at nu er det befolkningen, der skal bestemme amtets fremtid. Men sådan er det jo ikke. Ja, selv kommunalbestyrelserne og amtsrådene må indordne sig under de økonomiske interesser og erhvervs-interesser, der ligger som basis i vort samfund. Uden at blive diskuteret offentligt sætter disse interesser ganske snævre grænser for, hvad befolkningen og politikerne kan få indflydelse på. Ud fra denne synsvinkel har vi set på regionplanlægningen, og på de interessekonflikter, der ligger gemt i den. Der er også en statslig styring igennem folkettinget af amter og kommuner. I regionplanlægningen har den ikke vist sig særlig tydelig endnu. For at undersøge om den er nødvendig, har vi sammenklippet alle regionplanskitserne for alle landets amter for at se, hvordan de passer sammen.

NOAH

og kommunevalget

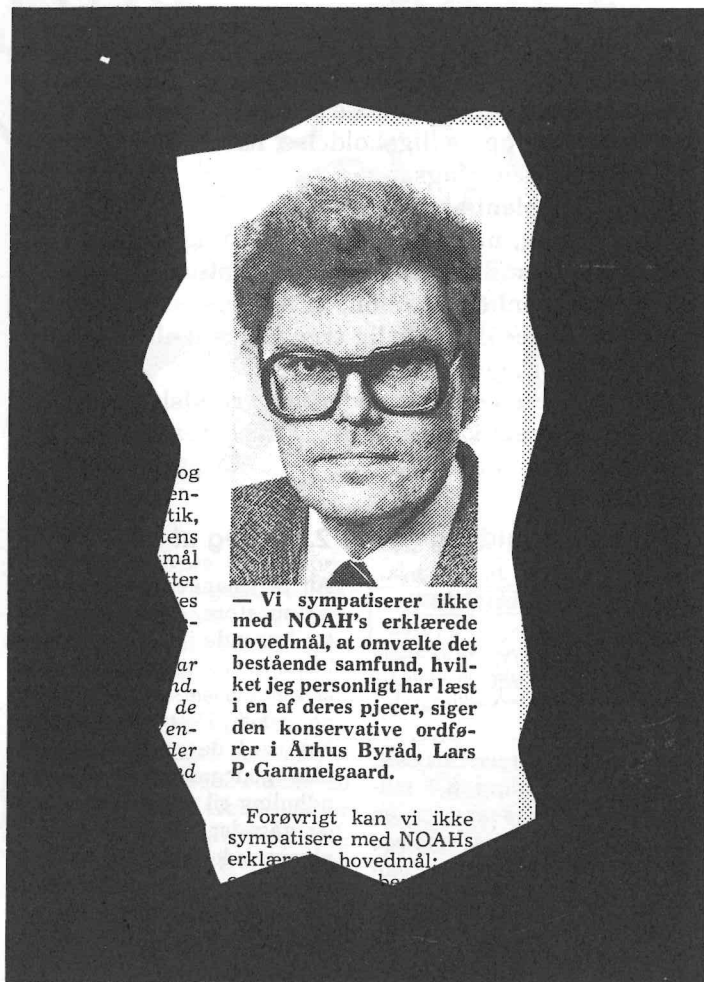
Det kræver ikke nogen speciel uddannelse at blive valgt ind i en kommunalbestyrelse. De fleste nye kandidater går faktisk forudsætningsløse ind i det. Derfor må I på de kommende valg møder fremtvinge deres stillingtagen til spørgsmål, som vil blive kommunale brændpunkter i de kommende 4 år.

Ifølge NOAH's »fundats« må NOAH's navn ikke bruges i partipolitisk sammenhæng. Men derfor kan vi godt arbejde for, at vore synspunkter fremmes, bl.a. ved samarbejde med partier, der står for de samme tanker, som vi gør. Det kan spænde meget vidt. F.eks. er fremskridtspartiets kandidat i Svendborg en aktiv fortaler for en række byplansynspunkter, som den lokale NOAH-gruppe også deler.

Politikerne hævder somme tider, at vælgerne har lejlighed til at dømme dem på deres handlinger hvert fjerde år. Så skal de sandelig også få lejlighed til at blive dømt. Miljøinteresserede bør grave i arkiver og aviser efter de lokale skandalesager og valglofter i de forløbne 4 år. På denne baggrund bør de skrive indlæg i den lokale presse og annonceaviserne, hvis de kan få spaltepads. Desuden bør de møde op til alle offentlige møder forud for valget, tungt bevæbnet med citater og redegørelser for politikernes gøren og laden i de 4 år. De må i denne periode op til valget være indstillet på at fravige den normale etik mht. at lade være med at personificere kommunalpolitikken. Kommunevalget drejer sig om valg af personer. Det er vilkårene, men derfor behøver man jo ikke at optræde perfid. I det hele taget er det umådeligt vigtigt at gøre et kultiveret indtryk: høflige, men skarpe spørgsmål og indlæg, ordentlig påklædning, etc.

Plakater

Plakater er et vigtigt middel. De fleste partier søger at overbyde hinanden i billige slagord og kraftige farver. Det gør, at man mere hæfter sig ved sorte, sort/hvide plakater med meget oplysende tekst. NOAH's trafik- og byplan-gruppe i København lod lave en sådan plakat ved forrige kommunevalg. Det er ikke til at sige, om den betød noget ved folks valg af parti, men det vides, at den havde betydelige konsekvenser mht. personlige stemmer, og den medførte et interessant slagsmål inden for Socialdemokratiet, hvor de to kandidater, som NOAH foreslog, måtte forsvare sig kraftigt imod de øvrige indvalgte parti-solidaritet og borgmester Urban Hansens ubeherskede harme, hvilket bragte de reelle konflikter frem på overfladen. Plakaten var baseret på en forespørgsel til partier og kandidater om, hvad de mente om forskellige spørgsmål. Nogle partier svarede slet ikke. Det var, hvad der næppe kan undre nogen, de konservative og centrumdemokraterne og socialdemokraterne. De andre svarede faktisk ret udførligt. Vi var som sædvanlig sent ude, og måtte lave plakaten ved simpelt lystryk og sprintede rundt til Københavns 24 valgsteder natten før valgdagen med klister og plakater.

— Vi sympatiserer ikke med NOAH's erklærede hovedmål, at omvælge det bestående samfund, hvilket jeg personligt har læst i en af deres pjecer, siger den konservative ordfører i Århus Byråd, Lars P. Gammelgaard.

Forøvrigt kan vi ikke sympatisere med NOAH's erklærede hovedmål:

ÅRHUS STIFTSTIDENDE 14/1 1978

En plakat, der i detaljer afslører det regerende partis misgerninger i de forløbne 4 år er formentlig mere nyttig end plakater, der forlover NOAH med bestemte partier. Et stænk af sarkasme kan gøre underværker.

Lokalradioen

Lokalradioen er et vigtigt led i meningsformidlingen.

Meld jer allerede nu og bed om sendetid tæt før valget. Så er der tid til at tænke over budskabet.

Altså:

1. Hvad er der sket siden sidste valg? Hvad lovede de? Holdt de det?
2. Hvad sker der af lokale møder? Mød op, velklædt og velforberejdet.
3. Skriv i lokalpressen. Stil spørgsmål til politikere. Kontakt regionalradioen.
4. Lav plakater. Saglige og oplysende.

Og endelig: Læs den efterfølgende artikel, som er skrevet af en kombineret journalist og folkevalgt i Albertslund kommune.

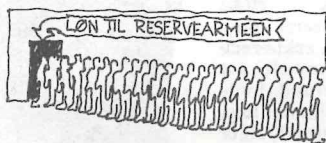

Hvad handler kommunevalget om?

Hvad laver en kommunalbestyrelse egentlig? Med tiden har den fået flere og flere opgaver. Her er en liste over de vigtigste: De emner, som har mest interesse i NOAH-sammenhæng, er skrevet med fed skrift.

- 1. Bistandsloven, hjemmehjælp, arbejdsformidling**
Vuggestuer, børnehaver, skoler
Alderdomshjem, sygehuse
- 2. Veje, anlæg og vedligeholdelse, havne, parker**
- 3. Kloakker, rensningsanlæg**
- 4. Kommuneplanlægningen**
- 5. Elforsyning, naturgas. Vandforsyning**
Sommerhus-tilladelser, helårsbeboelse
Offentlige anlæg, stadion, idrætshus, svømmehal
- 6. Koncessioner til offentlig transport, skolebusser**
- 7. Renovation, genbrugsordninger**
- 8. Skatter og ejendomsvurdering, grundskyld**
- 9. Kulturel støtte, aftenskoler, kunst, teater, kulturhuse, bibliotek.**

1. Arbejdsformidling

Arbejdsledelsesundersøttelsen på landsbasis udgør 8,7 milliarder kr., som svarer til en tiendedel af statens samlede udgifter på finansloven. Kommunerne kan sætte arbejde igang inden for emneområder, som erhvervslivet endnu ikke har fundet rentabelt, f.eks. inden for genbrug — se dette — anlæg af cykelstier og parker, byforbedring, bygningsvedligeholdelse, isolering, osv.

Spørg kandidaterne:

- A: Hvilke projekter vil De sætte igang for at nedbringe arbejdsløsheden i kommunen?
B: Hvad vil De gøre specielt ved ungdomsarbejdsledelsen?
C: Har De noget overblik over, hvor mange huse her i kommunen, der mangler isolering som svarer til lovens krav?
D: Hvordan vil De forbedre friarealerne for de dårligst stillede boligkvarterer?

2. Anlæg af veje

Alt for mange kommuner har endnu store, flotte vejprojekter liggende i en tid, hvor det bliver mere og mere tydeligt, at der må sættes på tog, bus og cykel. Dette gælder især inde ved de gamle bykerner, med gadegennembrud, karréudhuling til parkeringspladser og gågader til støtte for den uhæmmede handelsimperialisme.

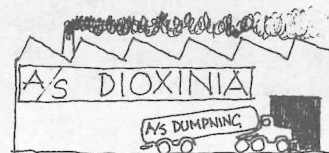
Spørg kandidaterne:

- A: Vil De medvirke til at de store vejprojekter i kommunen tages af bordet?
B: Hvordan vil De støtte udbredelsen af tog-, bus- og cykeltrafik?
C: Hvilke aktuelle planer har De for anlæg af cykelstier?
D: Trafik er et resultat af, at boliger og arbejdspladser ligger langt fra hinanden og uhensigtsmæssigt i forhold til institutioner og butikker. Har De nogen ideer til, hvordan vi

kan mindske trafikmængden her i kommunen?

E: Hvad vil De gøre for at disse ideer bliver ført ud i livet?

3. Rensningsanlæg

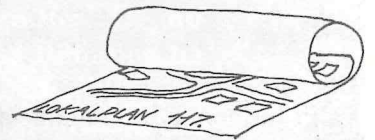

I de fleste kommuner foregår der idag rensning af spildevand. Mange steder både mekanisk og biologisk. Desværre sker det tit, at det biologiske anlæg ødelægges, når virksomheder udleder giftstoffer gennem kloakken, og så ryger de lige ud i vandløbene. Regnvand fra tage og gader og veje renses normalt ikke, men ledes enten direkte til vandløb eller sammen med spildevandet til rensningsanlæggene. Begge dele er lige skidt. Regnvand indeholder betydelige mængder olie mm., der ødelægger livet i vandløbene. Hvis det styrtregner, kan rensningsanlæggene ikke klare overfyldningen, og så ledes alt spildevandet urensset ud i åer, søer og fjorde.

Spørg kandidaterne:

- A: Hvad vil De gøre for at finde de forurenende virksomheder?
B: Hvad vil De gøre for at sikre, at al spildevand bliver tilfredsstillende rensset?

4. Kommuneplanlægningen

Der vil ikke inden for den kommende valgperiode blive stillet statskrav om større, samlede planer for hele kommuner, kaldet kommuneplaner, undtagen i hovedstadsområdet, hvor kommuneplaner skal foreligge færdige inden den 1. april 1980. Derfor skal kommunalbestyrelser udelukkende basere deres planlægning på lokalplaner, som kan omfatte ned til få ejendomme ad gangen. Alle kommuner har nogle såkaldte »midlertidige rammer« (§ 15-rammer), som lokalplanerne skal indordne sig under. Disse rammer har der ikke været offentlighed omkring, men alle kan kræve at få lov at se dem.

Spørg kandidaterne:

- A: Hvilke lokalplaner foreligger her i kommunen til snarlig gennemførelse?
B: Vil De være med til at støtte, at mindretal kan få hjælp til at udarbejde alternative lokalplanforslag, sådan som folketinget har anbefalet?
C: Det er kommunalbestyrelsen selv, der afgør om byggesager, saneringssager og andre ændringer er så store, at der skal laves lokalplaner for dem.

HUNDERÆDDE
BORGMESTRE

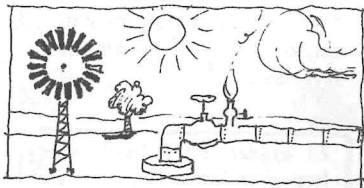
De socialdemokratiske borgmestre tør ikke se vælgerne i øjnene og modtage deres dom ved kommunevalget

BYERNE TILBAGE
TIL BEBOERNE

Derfor kan der ske det, at »prekære« sager holdes uden for lokalplanpligten. Vil De love at offentliggøre hvilke sager, der ikke laves lokalplaner for?

5. Energiforsyning, naturgas

Inden for den kommende valgperiode er det MEGET sandsynligt, at et hovedrørsystem til naturgas er bygget gennem hele Danmark. Først kommer en ledning fra Varde til København. Siden følger en ledning op gennem Jylland. De fleste større byer vil kunne koble sig på dette net, men det er kommunerne selv, der skal betale udgifterne til rør i deres områder, fra aftapningsstedet på hovedledningen og ud til forbrugerne. Men naturgassen varer ikke evigt, og langt fra hovedrøret vil det i det mindste vare længe, før der er naturgasforsyning. Derfor er der al mulig grund til at satse kraftigt på brugen af vedvarende energikilder.

Spørg kandidaterne:

A: Vil De medvirke til, at Deres kommune, hvis der kommer en hovedledning tæt forbi kommunen, hurtigst muligt tilsluttes naturgasnettet?

B: Vi De love at være positiv ved alle forespørgsler om tilladelse til opførelse af sol- og vindkraftanlæg i kommunen?

C (er det en kommune i eller nær de steder, som miljøministeriet har udpeget som mulig placering af atomkraftværker, så): Går De ind for atomkraftværk det pågældende sted?

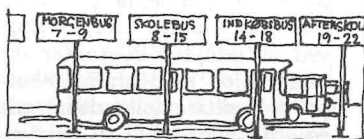
D: Hvad vil De gøre ved affaldsproblemet?

E: Hvor tæt ved værket vil De tillade beboelse?

6. Koncessioner til offentlig transport, skolebusser

Den kollektive transport er uden for byerne for det meste meget dårlig. Det skyldes, at befolkningen bor så spredt, at en normal busrute i reglen

ikke kan svare sig. Men selv om de bor spredt, er der mange, der har behov for bustransport. For at løse de tyndt bebyggede egne transportproblem, er mange kommuner og amter gået ind for at åbne skolebusserne for betalende voksne. I udlandet (Sverige, England, Canada, USA) findes velfungerende »telebussordninger« i tyndt befolkede områder. Her lægges rutebilsens rute efter, hvem der rin-

ger og vil tages op. I byområder sinkes bussen ofte urimeligt af privatbilismen. I myldretider er bussens gennemsnitsfart ofte ca. 10 km/t. Bussens vilkår kan forbedres betydeligt ved at der males busbaner på vejbanerne.

Spørg kandidaterne:

A: Hvad vil De love at gøre for den kollektive trafik i de tyndt befolkede områder?

B: Hvad vil De gøre for at lette fremkommeligheden for busserne i byer?

C: Vil De gå ind for at åbne skolebusserne for almindelige, betalende passagerer?

D: Vi De gå ind for at der bygges selvstændige cykelstier mellem alle vigtige mål i kommunen, boligområder, skoler, butiksområder?

POLITISK
BLINDHED

LILLE KLIKE
STOR MAGT

STEMTE
DU?

7. Genbrugsordninger

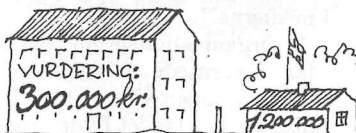
De fleste af vore »affaldsprodukter« kan genanvendes. Nogle kommuner har haft gode genbrugsaktioner. Men det koster penge. Genbrug er to ting: flere steder har kommunerne lavet affaldssortering, hvor affaldet kan leveres tilbage til virksomhederne til nyproduktion. Genbrug er også at reparere slidte og nedbrudte produkter. Det kan ske i »gen-brugs«er, som kommunerne har oprettet ved at ansætte arbejdsløse.

Spørg kandidaterne:

A: Selvom sortering af affald koster skattepenge, vil De så af miljøhensyn arbejde for at etablere genbrugsordninger?

B: Vil De gå ind for at sætte arbejdsløse i arbejde ved at lave genbrugser?

C: Vil De være med til at stille kommunale krav til virksomhederne om at deltage økonomisk i disse ordninger?

Ejendomsvurdering
og grundskyld

Hvad der kan bygges rundt

omkring afhænger ikke kun af lokalplaner. Boligpolitikken og ejendomsvurderingerne er mindst lige så vigtige. Mange kommuner benytter direkte forhøjelser af ejendomsvurderingerne til at presse grundejere til at sælge, så der kan bygges tættere på grundene. Og nogle kommuner tiltrækker erhvervsvirksomheder ved slet ikke at forlange grundskat (grundskyldspromille). Det er skjulte styringsmidler, som almindelige mennesker ikke har indflydelse på, og sjældent glæde af!

Spørg kandidaterne:

A: I slutningen af Deres valgperiode kommer der en ny ejendomsvurdering. Vil De være med til at denne vurdering fastfryser de nuværende ejendoms- og grundpriser?

B: Vil De være med til, at befolkningen i kommunen inddrages i en debat om kriterierne for udregningen af vurderingerne?

Kulturel støtte

Miljøgrupper som f.eks. NOAH-grupper kan få støtte under fritidsloven, hvis de opretter offentligt tilgængelige studiekredse. Husk at afkræve kandidaterne løfte om at se med velvilje på sådanne ønsker.

Held og lykke med valget i jeres kommune.

Skriv til NOAH-bladet om, hvordan I klarede kommunevalget, og om jeres spørgsmål bidrog til at skille ulvene fra lammene.

SPØRGSMÅL TIL BORGMESTEREN:

DET ER
SIMPELTHEN
FOR MEGET

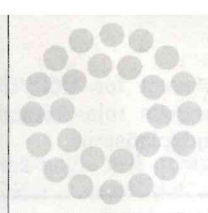
GRINER
DU STADIG

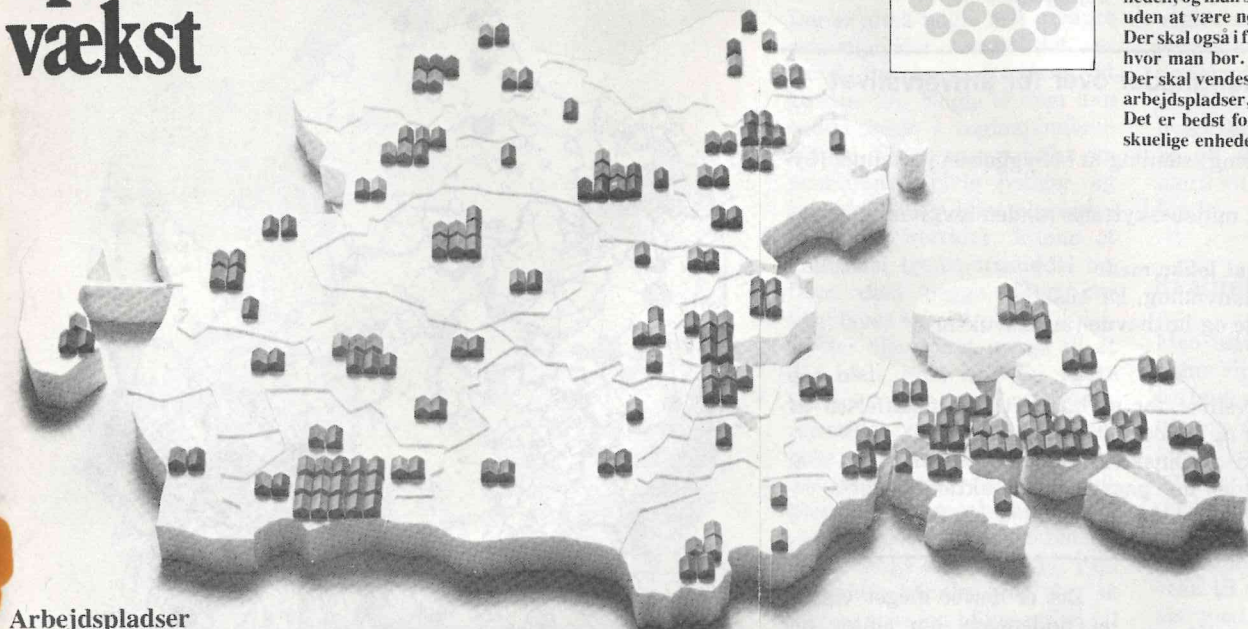

Alternativ I. Spredt vækst

” Vi skal have en ngeig udvikling, det står i loven.
Regionplanen skal bruges til at hjælpe de dårligst stillede egne og byer og deres befolkning. Det skal være sådan, at uanset om man bor i en lille eller en større by, skal børnene kunne gå i skole i nærheden, og man skal også kunne købe ind til det daglige uden at være nødt til at køre langt i bil eller bus. Der skal også i fremtiden være arbejdsmuligheder, hvor man bor.
Der skal vendes om på mange års koncentration af arbejdspladser, uddannelse og service. Det er bedst for mennesker at bo i over-skuelige enheder. ”

Befolkning

Egnscentre + 13%
60 mennesker mere om året pr. by.
Egnscentrene skal kun vokse lidt mere end de øvrige kommunebyer. Her skal stort set ikke være flere virksomheder og institutioner.

Kommunebyer + 47%
45 mennesker mere om året pr. by.
Over 2/3 af væksten i de enkelte egne går til kommunebyerne, hvilket i gennemsnit er den samme tilvækst som i perioden 1970-75.

Lokalbyer + 40%
10 mennesker mere om året pr. by.
Lokalbyerne skal vokse til 100.000 indbyggere, således at de sammen med deres opland får op på omkring 1.200 indbyggere. Derved kan butikker og skoler opretholdes på længere sigt. De skal vokse dobbelt så meget i gennemsnit som i perioden 1970-75.

Arbejdspladser

60% af tilvæksten i arbejdspladser skal fordeles til alle kommunebyer (undtagen egnscentrene). De resterende 40% går til fordelingen på de samtlige lokalbyer.

Staten må decentralisere godsstationer og poststationer, sætte flere tog ind på vestbanen og i øst. I midtskoven må der sættes kommunale institutioner mere spredt over hele Sønderjylland.

□ 1 hus: 200 boliger
□ 1 hus: 250 arbejdspladser

Regionplanlægning fup eller fakta?

Der skal være støtte til udvikling af:
- Vest- og Midtsønderjylland
- kommune- og lokalbyer
- mindre virksomheder
- landbrug og turisterhverv

I disse år huserer regionplanlægningen over hele landet. Den drejer sig om vigtige spørgsmål: Hvordan skal vi bo fremover, i store eller mindre byer? Hvordan skal transporten foregå i fremtiden, individuelt ad brede motorveje, eller skal der sættes mere på kollektiv trafik? Må der bygges flere sommerhuse langs vore kyster — og flere feriehoteletter? Og hvordan med arbejdspladserne, skal vi fortsat have tyndt befolkede arbejdsløshedsområder i Vestdanmark og på Lolland, Falster og Møn?

Regionplanlægningen styres af amterne, og i øjeblikket har alle de jyske amter plus Fyns Amt lagt flere forskellige skitser frem til en offentlig debat, der varer frem til 1. april. På Sjælland og på Bornholm er denne debatperiode allerede overstået.

De skitser, der er fremlagt, har alle en planlægningshorisont på 15-20 år, altså ca. frem til årtusindskiftet. De fleste amter har lavet tre skitser, der viser forskellige fremtidsmuligheder.

En store-by skitse, der sætter på en videreudbygning af de største byer i amtet, og en affolkning af de små bysamfund.

En lille-by skitse, hvor alle de små landsbyer får en boligtilvækst, og amtet vil så forsøge at flytte erhvervsaktiviteter ud til dem.

Endelig er der en midt- mellem skitse, der bygger på egnscentre og en udviklingskorridor imellem dem, der som reglen går hen til den store eller større by i amtet. I korridoren og i tilknytning til egnscentrene skal alle boliger og arbejdspladser placeres.

Men er det i det hele taget muligt at gennemføre en planlægning af denne størrelse i vort erhvervsstyrede samfund? Og er det muligt at tro på, at befolkningen kan komme ind og være medbestemmende?

Hvilke styringsmuligheder har et amtsråd egentlig til at styre en udvikling?

Styringsmulighederne

Den vigtigste faktor at styre er arbejdspladserne. Hvis der er ledige arbejdspladser, vil der — specielt i en arbejdsløshedstid — ske det, at de folk, der ønsker at få arbejde der, vil flytte hen i nærheden og bo. Hvis der er boliger og arbejdspladser, bliver der også behov for butikker og servicefunktioner af forskellig art. Omvendt, hvis arbejdspladserne flytter eller bliver nedlagt, må de, der arbejder der, se sig om efter andet arbejde — måske meget langt væk fra deres bolig. Det betyder daglige lange rejseafstande (pendling), der ofte fører til, at folk flytter nærmere hen til den nye arbejdsplads. Og så er der pludselig ikke mere grundlag for butikker og serviceerhvervene.

Hverken arbejdspladserne, boligerne eller handelen kan amtet styre placeringen af. De følger i meget høj grad reglerne fra det frie markedssamfund med udbud og efterspørgsel.

Det betyder, at amtet må styre ved at lokke. Det må i konkurrence med de andre amter lokke erhvervslivet til sig ved at tilbyde særlige gode erhvervsbetingelser.

Hvor boligerne må bygges, kan amtsrådet godt bestemme. Det kan f.eks. forlange, at der ikke mere må placeres boliger i tilknytning til de største byer, men kun i forbindelse med mindre bysamfund. Samtidig kan amtet udlægge erhvervsområder i forbindelse med de nye boligområder og tilbyde særlig gode vilkår til erhvervslivet, hvis, de placerer sig der.

Men hverken boliger eller arbejdspladser kan amtet forlange skal komme.

Der er dog en vis sandsynlighed for, at boligerne kommer. Ved at sanere i de ældste og dårligste boligområder i de største byer, kan amtet fremtvinge en udflytning. Samtidig er befolkningen igen i de senere år begyndt at flytte fra de største byer ud til de mindre, hvor mulighederne for at finde rene omgivelser og nærmere adgang til rekreative områder er større.

Men hvis amtsrådet ikke formår at lokke nogle arbejdspladser med ud, bliver konse-

kvensen for udflytterne forlængede rejseafstande til arbejdspladserne.

Amtets styringsmuligheder over for erhvervslivet

Lovgivning til formålet:

Arealanvendelses-styring; samling af bebyggelsen i klumper (by- og landzoneloven).

Fredning, kloakering, miljøbeskyttelse (anden lovgivning).

Anden lovgivning til at lokke med:

offentlig støtte: Egnsudvikling, EF-tilskud
gode havne, motorveje og lufthavne (infrastruktur).

Almindelig lokkemad:

Fritagelse for erhvervslivet for at betale til bortskaffelsen af dens egne spildstoffer og affald (omgivelseshygiejne)

Gratis for virksomheden: Omskoling af arbejdskraften på specialarbejderskoler, så den lige passer til produktionsgangen.

Tendens til erhvervsvenlig holdning i arbejdskonflikter.

Pres igennem loger, Rotary og lign.

Robusthed

Men selv den bedste vilje og gode ideer til amtslig styring kan væltes, hvis Folketinget laver om på nogle af de centrale love. F.eks. vil en ændret lovgivning om tilskud til socialt boligbyggeri, et nyt boligforlig med stop for ejerlejligheder eller ændrede skattefradragmuligheder over for parcelhusejerne helt kunne forvride opstillede boligbehovsprognoser. Ligeledes vil ændrede internationale konjunkturer og vort eget lands diskonto helt kunne ændre på hastigheden af stigninger og fald i prognoserne.

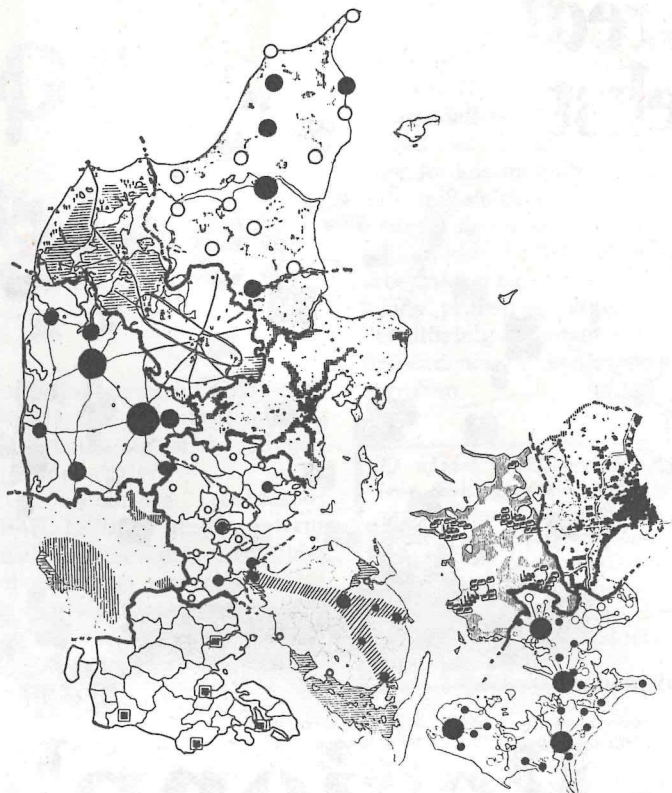
Derfor virker det omsonst, når Sønderjyllands Amt lægger en skitse frem med en tilvækst til egnscentrene på 47 pct. i løbet af planlægningsperioden!

Det er derfor meget vigtigt at undersøge, om amtet har sikret sin planlægning over for ændringer i samfundet — uden for amtets styringsmulighed.

Hvad drejer regionplanlægning sig egentlig om

Det er altså ikke meget amtet kan gøre. Valget imellem de mange skitser er nok noget illusorisk. Og befolkningens mulighed for medindflydelse må siges at være yderst begrænset. Det vil allerhøjest komme til at dreje sig om detaljer.

Men selv om vi kan blive enige om det, vil der alligevel blive holdt en masse offentlige møder, og der vil i sidste ende også blive udarbejdet en re-

Her er alle Danmarks regionplanskitser klippet sammen til ét kort. Danmark har 14 amter incl. Bornholm og Roskilde, Frederiksberg og København. Disse 3 planlægges under ét af Hovedstadsrådet. Hvert amt har valgt sine egne signaturer for at forklare skitsernes indhold af veje, byer og grønne områder. I Sønderjyllands amt har man f.eks. valgt at vise kommunegrænser og de 5 største byer med en ramme omkring. I Vestsjællands amt har man valgt at vise byerne med en masse små huse og fabrikker, og de grønne områder er vist med skravering. I Aarhus, på Fyn og i hovedstadsområdet har man gjort meget ud af at vise transportkorridorer, som man også forestiller sig at lægge industri og boliger i nærheden af. Alt efter planlæggerens temperament er nogle byer vist enormt tydeligt og andre er undseeligt beskedne, f.eks. i Viborg amt. Ikke bare tegningerne men også oplæggene til befolkningen er meget forskellige, og de kan derfor ikke umiddelbart sammenlignes! Men de giver en idé om, hvilke retninger udviklingen KAN tage. Dette kort viser alle amternes ønsker om koncentration.

gionplan. Den vil ganske sikkert afspejle de senere års udvikling og ikke på væsentlige punkter bryde med gammelkendte idealer.

For at forklare dette og se på, hvad befolkningen kan forsøge at få indflydelse på, er det værd at betragte regionplanlægningen som en kamp

ERHVERVSLIVET

ønsker	konsekvenser .....
små grundpriser	placering uden for byen, helst i landdistrikterne, i nye erhvervsområder
små etableringsomkostninger	EF-støtte, egnsudviklingsstøtte
billig arbejdskraft	placering i tyndt befolkede områder
stabil arbejdskraft	udflytning til områder med lille kamperfaring. Områder med høj arbejdsløshed
forskelligartet udbud af arbejdskraft	placering i nærheden af store bysamfund
gode transportveje, havne, lufthavne	placering i nærheden af dem
gode servicefaciliteter	placering i nærheden af stor by
store virksomhedsstørrelser	dårligt arbejdsmiljø for lønmodtagerne — mere forurening

LØNMODTAGERNE

ønsker	konsekvenser .....
nærhed til rekreative områder	små bysamfund, og friholdt natur
adgang til betydende daglig service	byer på ca. 2000 indb.
kort transportafstand og -tid	boliger og arbejdspladser nær hinanden
overskuelig arbejdsplads	små virksomheder
flest mulig penge til rådighed	små samfund med mulighed for egen køkkenhave
fysisk sunde omgivelser	små lokalsamfund
små virksomhedsstørrelser	ikke muligt i vort samfund, ville blive uprofitabelt

Planlægning i en krisetid

Der er altså nogle helt oplagte urimeligheder, som det er værd for lønmodtagerne at kæmpe for. Nogle af dem kan endda løses i regionplanlægningen. F.eks. spørgsmålet om pendlingen. Hvis boliger og arbejdspladser blev placeret i en fælles korridor, kunne et kollektivt transportmiddel betjene dem begge. Hvis der blev lavet speciel plads til det, og der blev givet penge til at det både kom ofte og kørte hurtigt, ville det nedbringe rejsetiden væsentligt. Principet i korridoren er det, der kaldes en båndby. Det er kendt overalt i Danmark, hvor boliger og erhvervsvirksomheder ligger langs en fælles vej. I en fremtidig båndby, må det så sikres, at vejen bliver stillet til rådighed for det kollektive transportmiddel, f.eks. tog eller bus.

Hvis bybåndet bliver planlagt til at være 5-600 meter bredt, ville de fleste også få let

adgang til naturen på begge sider.

Dette forslag tilgodeser nogle enkelte af lønmodtagernes krav, men slet ikke udtømmende, og samtidig er forslaget helt acceptabelt for erhvervslivet, for det rykker ikke på den magtbalance, der indtil nu har været i vort samfund.

Kvalitet i Viborg

Men selvom det er muligt at tegne fine streger på et kort og lave en rimelig areal-disponering, så er det jo ikke sikkert, at der kommer nogle boliger og arbejdspladser. Krisetendenserne og den høje arbejdsløshed viser, at der ikke er så mange penge på amtsniveau til at »smøre« erhvervslivet med, så der kommer nye arbejdspladser. Derfor må amtet prøve at styre med andre midler. I Viborg Amt har de kaldt det kvalitet. De foreslår i en af deres skitser, at amtet skal styre udviklingen ved at

Småbyer over det hele.

En spændende mulighed. Vide perspektiver for alternativ energi og »det nære samfund« (bvadr). Decentralisering, medbestemmelse, små skoler, kontakt med naturen vil have gode muligheder, men det er ikke realistisk i vort samfund. Og modellen er f.eks. umulig på Sjælland, fordi hovedstadsrådet allerede har lagt sig fast på en transportkorridor med høj service i et smalt bælte, som så pludselig ved amtsgrænserne fuser ud i ingenting.

imellem flere interessegrupper. En af de vigtigste interessekonflikter står imellem erhvervslivet og lønmodtagerne.

Skemaet her viser nogle ønsker og konsekvenserne af dem for begge grupper. Skemaet giver sig ikke ud for at være udtømmende, ligesom alle de opregnede konsekvenser ikke direkte kan udmøntes i en regionplanlægning.

Erhvervslivets ønsker peger meget i retning af de store bysamfund, vi allerede har, og sådan har det altid været. Derfor ser byerne ud som de gør. Lønmodtagernes ønsker bliver bedst tilgodeset i mindre bysamfund.

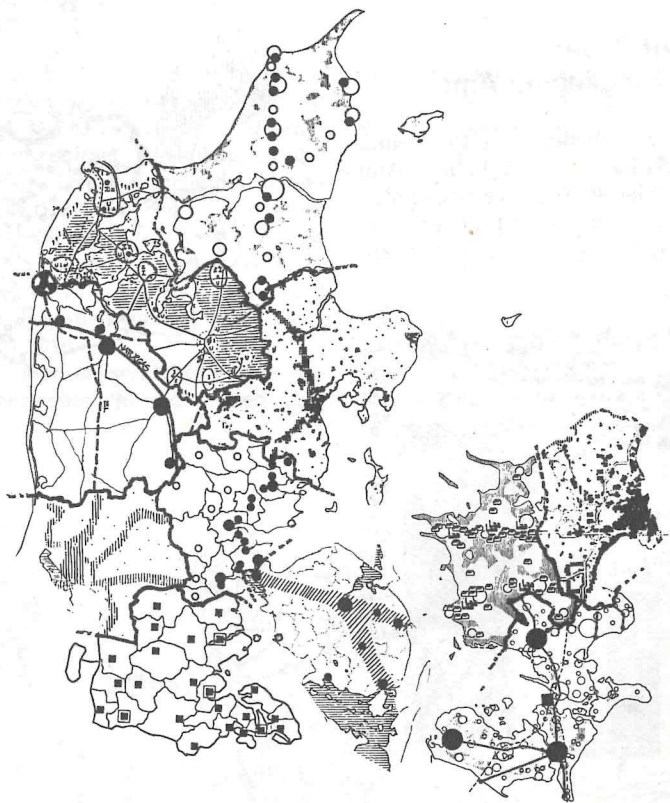
Kampen imellem de to interessegrupper bølger ikke frem og tilbage omkring en midterstilling. Det er faktisk sådan, at det er erhvervslivets krav, der bliver tilgodeset i en sådan grad, at det sker på bekostning af lønmodtagernes basale levevilkår.

Lønmodtagernes krav om rene og sunde omgivelser har erhvervslivet skubbet fra sig og bedt samfundet (= det offentlige) om at løse. Industriens ansvar over for sine produkter ophører i dag, når produktet kommer ud gennem

virksomhedens port, og spildprodukterne er sendt ud i luft, vand og jord. Hvor meget produkterne selv forurener og hvormeget de og deres affaldsstoffer ødelægger og forgifter natur og mennesker, er det offentliges ansvar og økonomiske byrde.

Det offentlige betaler for alle disse ødelæggelser med skattepenge, der for 85 pct. vedkommende kommer fra lønmodtagerne, og de sidste 15 pct. fra erhvervslivet.

En anden væsentlig forringelse af lønmodtagernes levevilkår er den forøgede daglige bolig-arbejdsstedsrejse (pendling). Lønmodtagere med en specialiseret uddannelse må særlig i en arbejdsløshedstid lede længe efter et arbejde, der svarer til deres kvalifikationer. Det kan betyde, at de må tage arbejde meget langt fra deres bopæl. Men virksomheden betaler kun for den tid, arbejdskraften er på arbejdspladsen. Med det kollektive transportnet vi har i dag, er det for mange lønmodtagere en forudsætning for at komme til arbejde, at de har anskaffet sig en privatbil, og den skal de også selv betale.

Båndbyer.

Her er der da i det mindste tilsyneladende en vis sammenhæng mellem de mange amter. Vi har klippet alle de skitser sammen, som opererer med byer langs med vigtige veje og baner (såkaldte båndbyer). Blæksprutten ud fra Esbjerg er også et eksempel på dette, sammenlignelig med Aarhus' mere håndfaste måde at vise det på. Set fra et energi- og transportmæssigt synspunkt kunne dette faktisk være en god model. Det var umuligt at finde en model for Ringkøbing amt, som harmonerede med de øvrige. Derfor måtte vi vælge deres energi-alternativ, hvor byerne lægges langs en naturgasledning, der kommer i land fra Vesterhavet. Men denne ledning er Ringkøbing amts egen opfindelse og passer ikke med andre officielle planer for naturgasledningerne. Hvis en sådan plan skal føres ud i livet, er en hård central styring nødvendig, og befolkningens mulighed for indflydelse er udelukket.

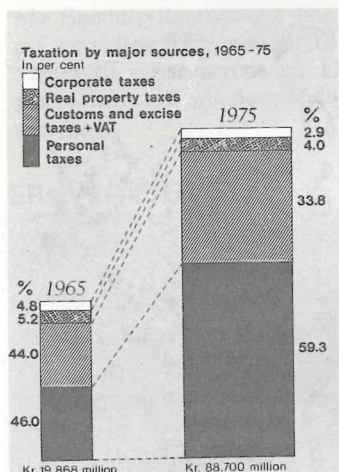
(Regionplanlægning. fup eller fakta)

bruge sine egne ressourcer, f.eks. fordelingen af uddannelsesinstitutioner. Hvis lønmodtagergruppen i en by er bedre uddannet end andre steder, vil det i sig selv tiltrække nogle arbejdspladser. Ved at tilbyde andre typer af forøget kvalitet og bedre offentlig service, bejler amtet også til de offentliges egne arbejdspladser, hvor staten i de senere år har tøvet med at udflytte statsinstitutioner. Kan en by f.eks. tilbyde kunst og teater virksomhed og let adgang til gode rekreative områder, vil det tiltrække højere uddannede, og dermed er det brede udsnit af arbejdskraft tilstede, der gør, at andre virksomheder også vil flytte hen i nærheden.

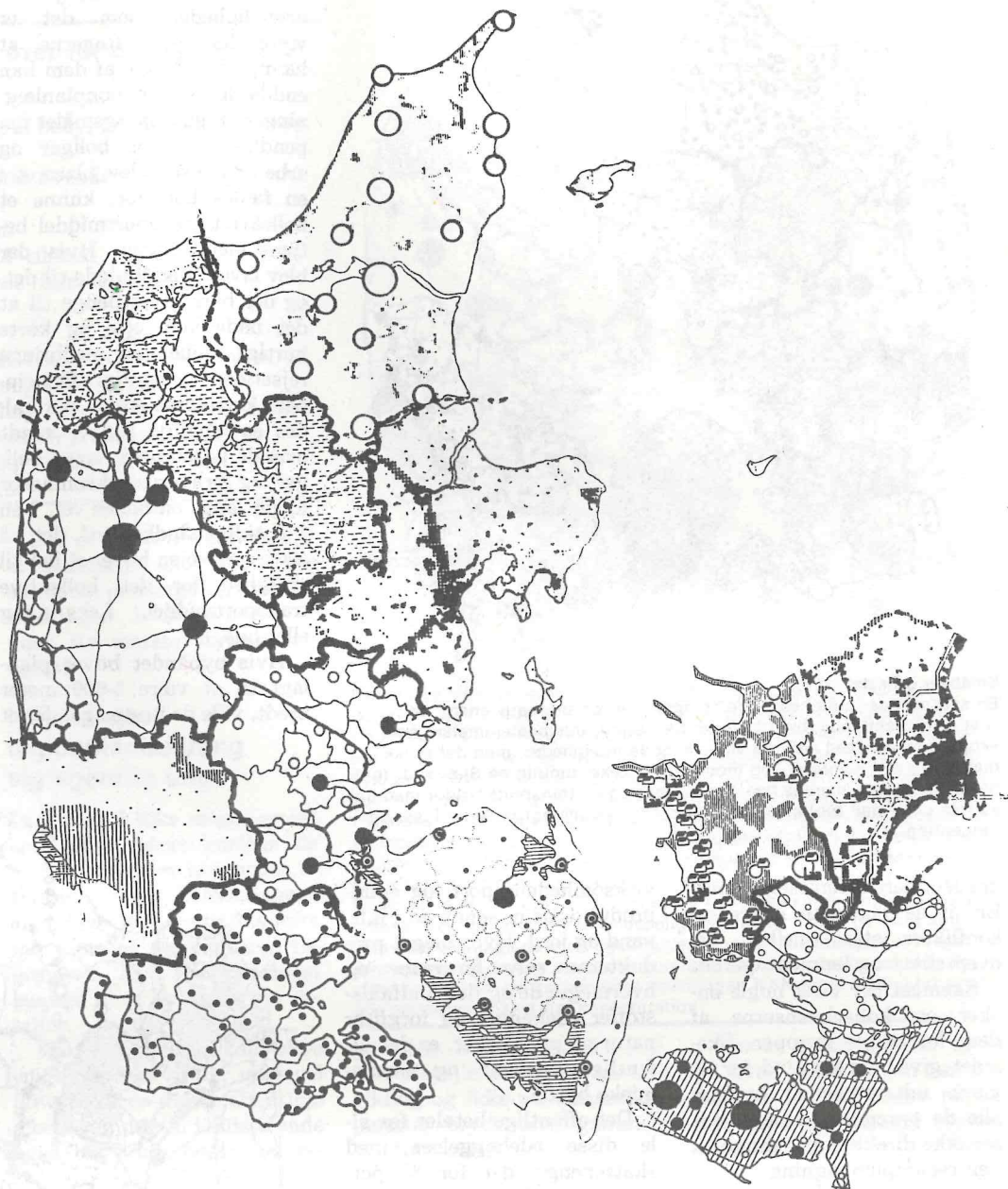
Viborg Amt er faktisk det eneste amt, der har forsøgt sig med denne type af »kriseplanlægning«. Alle de andre amter har desværre væltet sig i, at alt er muligt, og nu skal befolkningen bare træffe beslutningen, så fører amtet planen ud i virkeligheden.

Alt flyder i Ringkøbing Amt

Usikkerheden over for fremtiden har fået Ringkøbing Amt til slet ikke at lave nogen skitser, men i stedet udsende en bog med et hav af sektor-skit-

Hvem holder det danske samfund oppe? Som det ses på søjlen til højre, udgjorde de direkte skatter, moms og grundskatter 97,1 pct. af det offentliges indtægter i 1975. Disse penge bliver hovedsagelig samlet sammen blandt almindelige lønmodtagere. Selskabsskatten gav det resterende bidrag på 2,9 pct. Illustrationen er hentet fra Handelsbankens pjeces: Setting up in Denmark, der udleveres til udenlandske erhvervsdrivende, der kunne tænke sig at starte produktion i Danmark.

Sådan kunne det i teorien ende!

Men gør det noget? Set fra et anlægsøkonomisk synspunkt ville det være uhensigtsmæssigt, hvis allerede byggede veje og baner kom til at ligge tomme hen. Men ellers kunne det da være meget rimeligt, og meget realistisk! For ellers må der ske en MEGET central styring, hvis alle planer skal files til og passe sammen. Y-erne i Ringkøbing amt var en dejlig skitse, vi fandt i deres bog, med masser af vindmøller.

ser. Selvom det er en god ting ikke at binde en diskussion på forhånd, virker de mange små skitser meget dårligt koordineret. Vælges en skitse ud fra rekreative hensyn, er det ikke muligt at se, hvordan den hænger sammen med veje, byer og industriområder. Hver skitse viser nemlig det bedst

mulige inden for hvert sektorområde, og det kan jo let kolliderer.

Registrering på Fyn

På Fyn forsøger amtets teknikere at drukne alle, både politikere og befolkning i hundre-

devis af registreringer. Alle mulige forhold blive registreret på farvelagte kortplancher. Der er så mange, at det ligner en hensigt. Nemlig den, at når politikerne engang vælger en regionplan som den endelige, så kan al kritik modgås med en registrering, der viser det modsatte.

NOAH's erfaringer med debatten om regionplaner —

NOAH/Kalundborg og NOAH/Vejle amt er gået aktivt ind i regionplandebatten. I Vestsjællands amt er debatten længere fremme end i Vejle amt. Resultaterne er lærerige, men ikke opløftende:

— i Kalundborg

Allerede i efteråret 76 begyndte borgerne at høre om regionplanlægning. Amtets teknikere offentliggjorde i den lokale dagspresse, Kalundborg Folkeblad, nogle af de skitser, de ville fremlægge som arbejdsmateriale for politikere og andre interesserede borgere.

Der blev også omtalt en undersøgelse med en 4-spaltet overskrift: »Vælgerne tror ikke på, at de lokale politikere vil rette sig efter deres ideer.«

Offentlighedsfasen starter

Offentlighedsfasen startede her i Vestsjællands amt i beg. af februar. Forinden var der blevet udskrevet valg, hvilket forrykkede datoerne for de offentlige møders start. Forårets avisstrøje var ligeledes medvirkende til, at der ikke rigtig kom skub i tingene.

Teknikere og politikere fra amtet tog rundt og fortalte på møder, afholdt i kommunerne, om meningen med offentlighedsfasen, og en lille avis blev husstandsomdelt. Borgerne blev opfordret til endelig at give deres mening til kende: Man var fra amtets side »meget interesseret« i at få debatten igang. Vi skulle endelig skrive læserbreve og skrive til amtet om vores mening.

På biblioteket blev brevkort fremlagt, hvor man kunne skrive, om man var interesseret i at være med i en arbejdsgruppe. De blev dog senere besvaret med en skrivelse om, at man selv skulle undersøge, om der var nogen arbejdsgrupper

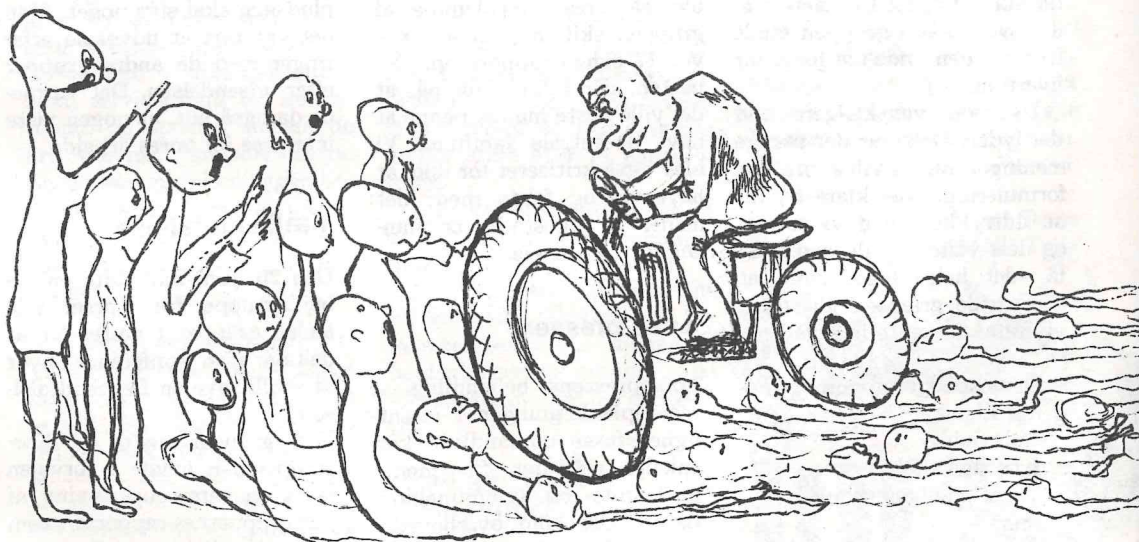
på ens egn. Ideen havde ellers været fin til at få sat nogle grupper igang og give det lille skub, der nogle gange skal til for at få nogle ting op at stå.

Arbejds materialet

På møder eller ved at skrive til amtet kunne man erhverve sig et hæfte for 20 kr. »Alternative skitser, et oplæg til debat«. Det er udarbejdet af amtet til brug for arbejdsgrupper og politikere. Forsiden viser et kort af amtet som et voksent par givet til et par børn, med titlen »den gælder vore børns fremtid«.

Her er sandelig valuta for pengene: 96 sider med dia-

grammer, statistikker, kurver og symboler. Meget tekst, der svinger mellem »folkeligt« og teknikersprog. Man spørger sig selv, hvem man har villet henvende sig til med det værk. Hvis man ikke har en lang boglig uddannelse bag sig, må man i hvert fald sidde tilbage med tanken, at det ikke er noget almindelige mennesker skal blande sig i.

.... og så sluttede offentlighedsfasen

NOAH's erfaringer med debatten om regionplaner —

Vi kommer igang

På det første offentlige møde i Kalundborg (der blev holdt 2) meldte vi os som arbejdsgruppe (der var dog ingen, der noterede det ned fra amtet, så vi har hele tiden haft lidt problemer med at få besked fra amtet). Vi indbød interesserede til at deltage i vor gruppe. Vi blev ialt 9, hovedsagelig NOAH-medlemmer.

Arbejdsform

Da vi syntes, arbejdet var vigtigt, besluttede vi at afsætte 2 måneder til udelukkende at arbejde med regionplanen. Det første af vore ugentlige møder gik med diskussion om, hvordan vi skulle gribe arbejdet an, og hvad vi lagde størst vægt på.

Vi nåede frem til, at det skrift, vi ville ende med at aflevere, skulle indeholde vor holdning og ønsker inden for så mange felter af planlægningen som muligt, men ikke en egentlig plan med kortskitser og bynavne. Vi mente, det måtte blive de professionelle planlæggeres sag at udforme ønsker og holdninger i konkrete planer.

Derefter lavede vi en liste over de områder, vi ville behandle. Vi tog et emne af gangen, som vi gennemdiskuterede, skrev udkast til næste møde, hvor vi så i gruppen fandt frem til den endelige form for hvert emne.

Det var vanskeligere end det lyder. Dels var der mange meninger om, hvilke ord og formuleringer der klart kunne udtrykke, hvad vi mente, og dels viste det sig svært at få »det hele« med, uden at overskride grænsen for, hvad vi kunne forvente folk gad læse.

Den endelige rapport fik følgende afsnit:

Indledning

Hvordan skal vi bo
Vores daglige arbejde
service

og små lokalsamfund
samfærdsel
vores energiforbrug
rekreative områder
konklusion.

Arbejdet fremlægges

I Kalundborg skulle sidste offentlige møde om regionplanlægning afholdes d. 27. april. Vi havde aftalt at være færdige med vor rapport til den dato, således at vi kunne fremlægge den til mødet og få den trykt i de lokale aviser og ad den vej få gang i debatten.

I mødet deltog Kalundborgs borgmester, politikere og teknikere fra amtet, samt pressen. Vi var den eneste gruppe i kommunen, der deltog i debatten. Foruden os var der kun enkelte andre borgere til stede, så alle de mange tomme stole-rækker stod som symbol for folkets røst i Kalundborg.

1. halvdel af mødet kom imidlertid til at dreje sig om amtsrådets henvendelse til planstyrelsen, hvor man havde spurgt om deres udtalelse til de skitser amtet havde udarbejdet. Planstyrelsen havde omtalt 2 af skitserne som urealistiske.

Da der endnu være mere end 2 mdr. tilbage af offentlighedsfasen, faldt det mange for brystet, at disse skitser allerede var kommet ind i billedet. Selv vor borgmester Hagemann Petersen syntes, det var groft, så han brugte den første time til at skændes med sine kolleger i amtsrådet.

Den sidste halvdel af mødet blev så vores. 2 medlemmer af gruppen skiftedes til at læse vor 17 siders rapport op. Debatten, der fulgte, gik på, at det ville koste mange penge at have decentrale samfund. Vi blev også kritiseret for ikke at have tal og fakta med; det mener vi dog stadig er planlæggerens opgave.

Lokalpressen

Lokalpressens behandling af regionplanlægningen i offentlighedsfasen omhandlede kun enkelte referater fra møder med amts- og kommunalpolitikere. Der kom overhovedet ingen debat igang, som kunne tilskynde borgerne til at være med. Kalundborg kommune gjorde absolut heller intet, trods at der står i loven, at de

skal medvirke til at skabe debat. På den måde kan man tie en god lov ihjel.

Således lykkedes det os kun at få 3 linier i Kalundborg Folkeblad om, at vi havde afleveret en rapport, ikke en lyd om indholdet. Vi omskrev rapporten til én side for dog at få det trykt, men de nægtede at bringe den. Som redaktøren sagde: »det gider folk da ikke læse«. Han har muligvis også ret, når folk ikke er blevet oplyst om, at det er dem, der skal være med, og nu de skal give deres mening til kende, så er det nok svært at forlange interessen skal komme af sig selv.

Mere interessant er det at citere kommunalpolitikere. Kalundborgs viceborgmester gav anledning til en 4-spaltet overskrift i Kalundborg Folkeblad: »Regionplanen bliver ingen sammenskrivning af de modtagne debatindlæg«, og: »der skal også tænkes på dem, der ikke sagde noget i debatten,« uden dog at forklare, hvordan man ville bære sig ad med det.

Lokalradioen i Næstved behandlede emnet udmærket; der var ofte udsendelser hvor de interviewede både almindelige borgere og planlæggere; flere gange var der spørgeprogrammer, hvor folk kunne ringe ind og spørge, og amtspolitikere kom man næsten til at kende gennem programmerne.

I juni blev vi sammen med 3 andre grupper inviteret til at være med i en udsendelse om, hvorledes man havde oplevet debatten. Når man ikke er vant til det medie med de åbne mikrofoner, bliver man temmelig overvældet, når man pludselig skal sige noget. Men det var rart at udveksle erfaringer med de andre grupper efter udsendelsen. Det varme da også lidt, at nogen viste interesse for vores arbejde.

Fællesudtalelse

Den 25. juni indkaldte en arbejdsgruppe fra Korsør alle andre grupper i amtet til at deltage i en konference, hvor vi skulle lave en fællesudtalelse til amtet.

22 grupper mødte op. Korsør-gruppen havde i forvejen lavet en sammenskrivning af alle gruppernes rapporter, som dannede arbejdsgrundlag.

Det var meget spændende at møde repræsentanter fra så mange forskellige grupper, der havde vidt forskellige ud-

gangspunkter; der er stor forskel på, hvad man mener om planlægning, om man kommer fra landsby eller industriby.

Med en meget dygtig mødeledelse lykkedes det at lave en udtalelse, som 20 grupper kunne gå ind for.

Det var et fint møde. Det havde været rart, hvis det havde ligget på et tidligere tidspunkt i debatten. Hvorfor mon amtet ikke selv tog initiativ til et sådant møde?

Dem der ikke sagde noget skal også høres

I løbet af efteråret er offentliggjort en undersøgelse af et repræsentativt udsnit af befolkningen, undersøgelsen er foretaget af et analyseinstitut på amtets bestilling. Den viste, at de tanker og ideer, vi har givet udtryk for, ligger på linie med den øvrige befolkning.

Regional TV

sendte 5. nov. over hele landet. Vi blev bedt om at medvirke for vores amt. På 4 min. og 20 sek. skal man så sige noget betydningsfuldt — bagefter vidste vi godt, hvad vi skulle have sagt!

I det følgende spørgeprogram i radioen skulle Birkedal Nielsen, amtsplanlægger, gøre rede for sine udtalelser om decentralisering. Han sagde da, at man måtte huske, at i ordet »decentralisering« står der rent faktisk også centralisering. Den var svær at sluge, da de grupper, der har anvendt ordet, absolut har brugt det som det modsatte af centralisering.

Det nyttede noget

Det endelige resultat af hele denne offentlighedsfase er nu udgivet af amtet, kaldet »forhandlingsoplæg« og er det materiale, amtet skal forhandle med kommunerne om.

Når man læser det igennem, får man den tanke, at så nyttede det alligevel noget, mange ting er vi tilfredse med, men borgernes mening er kommet til kende i den, meget mere end vi havde gjort os håb om. Der bliver peget på små overskuelige samfund, at det er de mindre byer, der skal udvikles og at de store ikke mere må være behersket af de centraliseringsideer, der hidtil har været dominerende.

Men .....

fra 1. januar er Kalundborg udpeget som egnsudviklingsområde. Inden der er taget stilling til den kommende planlægning.

Den 22. november vedtog Kalundborg byråd med 18 stemmer mod 1 at sende deres kommentarer med følgende ordlyd: »Man opfordrer fra Kalundborgs side amtet til at tage denne plan op til revision, idet man mener, at hele tanken om decentralisering er et romantisk oplæg uden hold i virkelighedens kolde klima.«

Planstyrelsen

Til slut skal planstyrelsen så godkende det hele. Hvem er

planstyrelsen? en af de mest positive ting ved debatten var, at man lærte de mennesker at kende, som til daglig sidder og trækker i trådene, men planstyrelsen? På det sidste møde, hvor »forhandlingsoplægget« blev lagt frem, spurgte en borger fra talerstolen om det samme. En herre rejste sig fra salen og fortalte, at han var fra planstyrelsen; hvis spørgeren ville vide mere, kunne han låne en bog på biblioteket, hvor det stod!

Det hele er tilsyneladende slut nu

Men det bliver nødvendigt at de grupper, der har arbejdet, holder sammen for at medvirke til at de ideer, der kæmpes for, også bliver virkelighed.

— og i Vejle Amt

De tre lokalgrupper i Vejle Amt — Vejle, Fredericia og Kolding — har sammensat en arbejdsgruppe om regionplanlægningen. Arbejdsgruppen stiller sig kritisk til de forudsætninger, amtet har valgt. Den har også udtaget nogle emner til særlig grundig behandling, f.eks. vejnet, kollektiv trafik og lavprisvarerhuse.

Regionplanoplægget

Offentlighedsfasen er i Vejle amt tilrettelagt helt efter opskriften i Planstyrelsens vejledning fra 1976: »Offentlighed i regionplanlægningen«. Dog uden dennes vildeste og mest decentrale forslag om mod-ekspertise, advokat-planlæggere og teknikere stillet gratis til rådighed for arbejdsgrupper.

Det har ikke været svært at få fat i basisbeskrivelser, konferencerapporter og kommunale oplæg, ejheller striben af amtskommunale publikationer, efter at startskuddet var blevet affyret.

Spørgsmålet for en arbejdsgruppe er blot, hvor anvendelige disse redskaber er, når man vil blande sig i debatten, som skal løbe fra 1. okt. 77 til 1. apr. 78 — opdelt i en informationsfase og en debat- og opsamlingsfase.

Hvad kan man f.eks. få ud af at læse »Regionplanlægning — et oplæg til debat« fra Vejle Amtskommune?

Landsdelscenter — egnscenter

Amtets største bekymring er, at det ikke har noget lands-

delscenter som Århus, Odense, Esbjerg eller Flensborg. Man har fire byer på hver omkring 50.000 indbyggere, der ligger i indbyrdes konkurrence om væksten. De kan ikke hver for sig præsentere et servicetilbud på højde med f.eks. Århus, og på grund af den indbyrdes ufordragelighed kan de heller ikke blive enige om en arbejdsdeling. Hvis der ikke foretages en aktiv planlægning for at binde dem sammen, splittes Vejle Amts handelsopland, arbejdskraftopland, servicetilbud og kulturtilbud, og opdeles mellem de fire nævnte landsdelscentre. En uafhængig planlægger har da også allerede meget konsekvent foreslået at dele Vejle Amt mellem Ribe og Århus amter.

Industrielle arbejdspladser

Vejle Amts byer kom tidligt med i industrialiseringen. Det er Jyllands mest industrialiserede område. I forhold til hele landet er der overvægt inden for industriarbejdspladser, og det endda inden for ganske bestemte brancher: især slagteri-, tekstil- og metalindustrien. Til gengæld er både den private og den offentlige service ringere end gennemsnittet.

Det betyder, at amtet er følsomt over for konjunkturfald og generel afmatning, således at arbejdsløsheden bliver højere end gennemsnittet. Den var 15 pct. i 75 og er faldet lidt siden.

Udkantsområder

Endelig er der de tyndt befolkede landbrugsområder med store afstande. De ligger mod nordvest og har svært ved at tiltrække virksomheder, har en dårlig kollektiv trafik og en afvandring fra land til by.

Forudsætninger

På forhånd opstilles en række bindinger og forudsætninger for de alternative regionplanskitser.

Man regner med en befolkningstilvækst på ca. 30.000 eller 10 pct. frem til år 2000. Til dem skal der bygges 40.000 boliger, idet 10.000 skønnes at ville flytte til byen (byzone). Hvis fuld beskæftigelse skal opnås, må der oprettes 33.000 flere arbejdspladser.

Man siger, at amtet må bindes sammen af en »rygrad« — den motorvejstruktur, som fra nord til syd følger Jyllands industrialiserede østkyst og krydser den tilsvarende østvest-gående ved Kolding.

Man siger på forhånd, at styringsmidlerne over for de private erhverv er meget begrænsede og har heller ingen særlige forslag, der kan tvinge eller lokke dem til at slå sig ned, hvor det er i offentlighedens interesse.

Skitserne

Tilbage til borgerne at bestemme om bliver, hvilken kombination af de tre skitser, regionplanen skal udformes efter: 1. Hele befolknings-, arbejdsplads- og bolig-tilvæksten antages at ske omkring de fire store byer — **egnscentrene**.

2. Al væksten antages at gå til et center i hver kommune, undtagen til de fire store.

3. Væksten tilfalder på boligområdet landsbyerne — lokalcentrene —, mens arbejdspladser og service mest går til kommune- og egnscentrene.

Hvad gør NOAH i Vejle Amt?

En arbejdsgruppe med folk fra Vejle, Kolding og Fredericia har holdt en række møder i efteråret og deltaget i de orienterende møder. Enkelte indlæg

har fundet vej til dagbladenes spalter, nogle har ladet deres røst høre på de offentlige møder, og vi forbereder os nu på at deltage i debat- og opsamlingsfasen efter nytår.

Vores udgangspunkt er, at Vejle Amt nok har beskrevet amtets udseende meget dækkende, men vi er uenige i, at forudsætningerne for den fremtidige udvikling begrænses så stærkt. Kan man overhovedet ikke forestille sig andre overordnede strukturer for samarbejde og arbejdsdeling mellem de fire store end motorvejsforbindelsen? Er det realistisk at tro på en befolkningstilvækst på 10 pct? Kan man ikke styre virksomhedernes lokalisering med andre midler end økonomisk støtte? Hvad om man satsede på at gøre arbejdskraften mere kvalificeret ved bedre uddannelse? Hvad med at tænke på de enkelte nye virksomheders indvirkning på den samlede beskæftigelse i amtet?

Vi har valgt at behandle en række delproblemer mere indgående:

- Affaldsbehandling (NOAH i Fredericia har samlet kommentarer til amtets affaldsplan og indsendt dem)
- Energi- og varmeplan
- Vejnet og kollektiv trafik
- Rekreative områder, herunder råstofindvinding
- Social- og sundhedsvæsen, herunder sygehuse
- Særligt forurenende virksomheder
- Lavprisvarerhuse

Til det sidste punkt: Kolding og Vejle har arbejdet intenst hermed. NOAH i Kolding medvirkede kraftigt til midlertidigt at få sat stop for BILKA i Kolding. NOAH i Vejle har sendt indsigelse mod et lokalplanforslag fra Vejle kommune om opførelse af et lavprisvarerhus, som Vejle kommune har solgt jord til, betinget af planforslagets vedtagelse.

P.g.v.

Knud Serup
NOAH i Vejle

Da danskerne fik køleskab

NOAH har startet en ny bogserie: »NOAH debat«. Serien skal især omfatte forbrugerpolitiske emner. Den første bog i serien udkom i december: »Da danskerne fik køleskab«.

Bogen handler om køleskabenes udvikling som varigt forbrugsgode samt dets udbredelse i Danmark. Men den handler ikke kun om køleskabe. Med køleskabene som eksempel har vi prøvet at nærme os en forklaring på en række væsentlige samfundsmæssige spørgsmål: hvilke konsekvenser har industriproduktionen for samfundet, hvorfor lever vi i et vækstsamfund, hvilke faktorer styrer de enkelte produkters udvikling og udbredelse.

I bogens første afsnit giver vi en kort gennemgang af køleindustriens udvikling, for dermed at fortælle om den historiske baggrund for køleskabenes fremkomst og udbredelse. Dernæst ser vi på hvilke konsekvenser disse produkter har haft for samfundet i form af ressourceforbrug og forurening. I dette afsnit ser vi især på energiforbruget ved fremstilling og brug af køleskabe samt på mulighederne for at spare på energien. Køleskabene og fryserne bruger tilsammen 5-10 pct. af den danske elproduktion, og det vil være muligt at reducere apparaternes energiforbrug til under en fjerdedel af det nuværende ved forskellige konstruktionsændringer. Endvidere indeholder dette afsnit oplysninger om køleskabenes levetid, og hvilke forældelsesmekanismer, der har medvirket til en halvering af apparaternes levetid. Det næste afsnit giver en kort

karaktistik af vores vækstsamfund samt en populær forklaring på, hvorfor produktionen og forbruget vokser og vokser ... Det følgende afsnit indeholder to fremtidsbilleder, hvor vi prøver at forestille os, hvordan det fremtidige fødevarerforsyningssystem vil udvikle sig. I det sidste afsnit opstiller vi nogle forslag til, hvad man kan gøre for at gardere sig imod nogle af de ulemper, det industrielle vækstsamfund påfører os.

Størstedelen af oplysningerne om køleskabene stammer fra et projekt, »Teknologivurdering af køleskabe og hjemmefrydere«, udført af Niels Juul Busch.

Bogen er på 48 sider og koster 15 kr. Den fås ved indsendelse af 15 kr. på NOAH's girokonto: 5 56 00 39.

NOAH
Rådhusstræde 13
1466 København K.
Mærk: »Køleskab«

Magt og medindflydelse

Rapport om Strandlund i Gentofte og tanker om beboerarbejde og det kommende selvstyre. Ida Naur. 64 sider, ill. Forlaget Beboertryk, Sverrigsgade 49, 2300 København S. Fås bl.a. gennem NOAH.

I 1974 kundgjorde Gentoftes borgmester henrykt, at kommunen havde købt to store strandgrunde for at bygge 260 ejerlejligheder og 80 pensionistboliger på dem. Det førte til dannelsen af Strandlundgruppen, en af de mest energiske der nogensinde har vir-

ket i Danmark. Den førte sin ulige kamp med så demokratiske metoder og et så kultiveret sprog, at kommunalbestyrelsens handlinger og udtalelser kom til at stå i et meget grelt lys.

Det er helt utroligt, hvordan den bombastiske borgmester

har søgt at manipulere rundt med beboerne. En flom af usandheder og fortællinger om salgspriser, grundens tekniske beskaffenhed, borgernes muligheder for indsigt osv. Men her mødte han sej modstand, og »den efterhånden noget forpjuskede borgmester måtte til sidst gå med til et kompromis, der havde 140 boliger mindre end de første forslag. Dermed er sagen ikke slut. For bygherren, et temmelig ordinært byggefirma, der med navnet Ensomme Gamles Værn søger offentlig goodwill for de mange spekulationsforretninger, ville kun give 5,8 mill. kr. for den grund, kommunen havde håbet at få 30 mill. kr. Her kunne sagen jo være bragt til en ærefuld afslutning, men det

følte borgmesteren var at tabe ansigt, så det var kun lige akkurat han kunne få sagen igennem de højere instanser, bl.a. hovedstadsrådet, der er så heldigt stillet at have den samme borgmester som næstformand. Det er en væmmelig sag helt igennem.

Sagen giver forfatteren lejlighed til at reflektere over demokratiets reelle indhold. Gruppen har virkelig prøvet alle de parlamentariske muligheder, men Ida Naur er alt for pæn til at sige det åbent, at så er der kun de ekstraparlamentariske tilbage. Og det siger vi andre så. Mens bulldozerne ælter sig rundt i de forhen så yndefulde haver.

Det er en umanerligt spændende og velskrevet bog!

Huse for mennesker

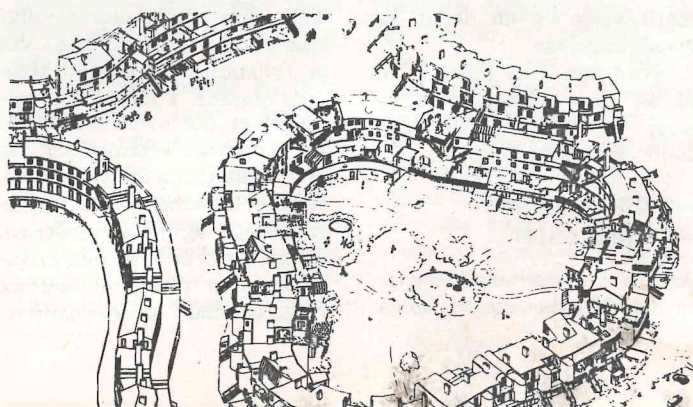
Om organisk byggeri. Susanne Ussing og Carsten Hoff. Forlaget Beboertryk, København 1977. 64 s., ill. Kr. 23.00 til giro 8 06 08 43 eller i boghandler. Kan også købes gennem NOAH.

De to forfattere er arkitekter, der i de seneste 10 år har været meget aktive for at opuntre til eksperimenter med nye måder at bygge og bo på. De har vundet flere arkitektkonkurrencer og har også fået penge fra Nationalbankens Jubilæumsfond til at realisere nogle af deres visioner. Men endnu er ingen af deres mere permanente boligbyggeriforslag blevet udført. Det hænger sammen med, at de afgørende bryder med den gængse opfattelse af, hvad et hus er, i hvert fald byggeindustriens. For Ussing og Hoff er det at bygge og bo en livslang proces, med de boende som de afgørende beslutningstagere. For byggefirmaerne er byggeri et spørgsmål om at fremstille og sælge en vare, der kaldes et hus, en bolig, og disse synspunkter lader sig tydeligvis ikke samordne.

Indtil den dag, da dette måtte kunne ske, må vi nøjes med at se Ussing og Hoff's bestrebelse som en enestående udfordring til et fantasifuldt boligbyggeri. Bogen er i så henseende en rig kilde at øse af. Forfatterne mest væsentlige arkitekturteoretiske indslag i debatten er her samlet, og deres byggeeksperimenter på Vejle og Thy-lejren er beskrevet — både de gode og de dårlige erfaringer — og rigt illustreret.

Den utroligt spændende facade fra 1977-Louisiana-udstillingen er lige nået at komme med, og den sammenhæng, den skulle give en forsmag på, nemlig et helt projekt til en slags landsby, er beskrevet.

Bogen mangler sidetal og er derfor svær at finde rundt i. Det skal dog ikke tilsløre en varm anbefaling!

Svin i Danmark

Omkring 1. december udsendtes »Svin i Danmark«, en forbrugerrapport, der fremlægger en række problemer omkring dansk svineproduktion idag. Såvel rapporten som Niels-Henrik Hansen-sagen, hvis dom vi stadig venter på, har tvunget myndighederne til at interessere sig for produkterne.

Rapporten er udarbejdet af Lica Weis Nærå og Jørga Knudsen, Forbruger Komiteen Århus (FKA). Den er tænkt som et debatoplæg til andre forbrugere, dyreværnsforeninger, miljøgrupper m.fl., så de kan sætte sig ind i problemerne og være med til at løse dem.

Det er usædvanligt, at en forbrugergruppe tager et så omfattende emne op. Rapportens forfattere erkender da også, at de ikke er eksperter på området. Men det har ikke været muligt at opdrive en kritisk rapport om moderne svineproduktion, skrevet af sagkyndige. Emnet er af interesse for danske forbrugere, fordi vi herhjemme spiser store mængder svinekød.

Tidspunktet for udsendelsen var valgt til umiddelbart før Niels-Henrik Hansen skulle for retten. Denne sag er udføreligt omtalt i NOAH nr. 47.

Rapporten indeholder en række kritiske artikler om moderne rationel svineproduktion. Stof til artiklerne er hentet fra bøger, tidsskrifter, avisartikler mm. Særlig grundig omtale får landbrugets medicinforbrug. Landmænd kan til deres grise rekvirere antibiotika og anden receptpligtig medicin pr. postordre, uden ordination fra en organiseret dyrlæge. Medicinen kan bestilles hos Landbrugets Veterinære Konsulenttjeneste (LVK) efter en håndbog, der også fungerer som varekatalog.

Enhver læge ved, at man skal være tilbageholdende med at udskrive recepter på antibiotika. Overdreven anvendelse af disse stoffer kan medføre, at bakterierne efterhånden blir resistente (modstandsdygtige) mod dem. Der er ingen forskel på den medicin, som anvendes til mennesker og dyr. Derfor kan storforbrug af antibiotika til svin på grund af resistensudvikling komme til at betyde, at vi en

dag står uden behandlingsmulighed over for en farlig epidemi blandt mennesker (der nævnes tyfus).

Medicin-sløseriet medfører også andre problemer, såvel

for dyrene som for dem, der spiser svinekød.

Svinerapporten er ikke tænkt som et angreb på den enkelte landmand, idet man erkender, at han pga. den økonomiske struktur ikke længere selv bestemmer, hvilken føde, han vil producere, og hvordan produktionen skal foregå.

Rapporten munder ud i den konklusion, at vor svineproduktionspolitik gennem de sidste 15-20 år har været forfejlet. Forbrugerne må lade sig nøje med et kvalitetsmæssigt og sundhedsmæssigt forringet produkt. Myndighederne har hidtil forholdt sig fuldstændig passive i forsøg på at tie kritikken ihjel.

Det er også netop disse forhold, Niels-Henrik Hansen-retssagen drejer sig om.

Rapportens følger

»Svin i Danmark« og NHH-sagen har inspireret pressen til at behandle forholdene omkring svineproduktion. Forbrugere og dyrlæger har hidtil forgæves søgt at få myndighederne til at interessere sig for LVKs virksomhed. Når det nu ser ud til at lykkes, skyldes det at avisernes megen omtale af LVK har fået medicinalbranchen til at vågne op. Den vil ikke fortsat acceptere, at LVK sidder på en stor del af salget af veterinærmedicin. Erhvervslivets reaktion fik endelig myndighederne til at reagere. Der er rejst sag mod

LVK. Sagen skal for retten i midten af februar 78.

En anden følge af rapporten er, at forbrugerrådet nu skal i gang med at kulegrave forholdene omkring svineavl og kødkvalitet.

Omkring midten af februar falder dommen i NHH-sagen. Umiddelbart forinden vil FKA udgive deres rapport i en ud-

bygget bogudgave.

Birthe Jessen

Svin i Danmark

af Lica Weis Nærå og Jørga Knudsen.

Bogudgaven kommer på Chr. Ejlers forlag. Pris: ca. 25 kr. Fås hos boghandlere og på biblioteket.

Danmark forurener mest med svovl

Svovlforureningen er en fare for mennesker, dyr, fisk og planter, og den nedbryder bygninger og biler for umådelige beløb.

I 1972 vedtog folkettingen et hastelov om begrænsning af svovlindholdet i brændselsolier. Dette skete under indtryk af det daværende forureningsråds advarsler om at forureningsniveauet i hovedstadsområdet var for højt, og at især de store mængder svovlforbindelser udgør en fare for folkesundheden. Men loven er fuld af huller.

Loven bestemte, at gasolie, dvs. fyringsolie til almindelige oliefyr, højst måtte indeholde 0,8 pct. svovl, medens fuelolie, som anvendes af industri, elværker og boligkomplekser, højst måtte indeholde 2,5 pct. svovl. Desuden bestemtes det,

at der i Københavns og på Frederiksberg samt i Københavns amt ikke måtte anvendes fuelolie med over 1 pct. svovl, fordi Storkøbenhavn er særlig forureningsbelastet.

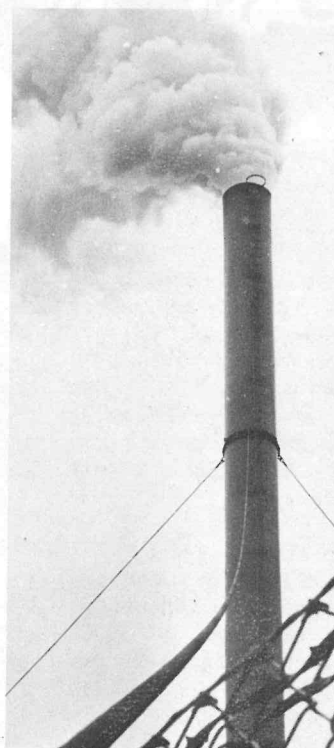
Men olieselskaberne hævdede, at de ikke kunne skaffe tilstrækkelige mængder olie med lavt svovlindhold.

Den 25/8 blev svovlloven revideret, og reglen om 1 pct. svovlindhold i fuelolie i Storkøbenhavn blev omsider vedtaget til ikrafttrædelse den 1. maj 1977. Men af ca. 300 firmaer, som omfattes af denne regel, har ca. 60 søgt om dispensation, og 53 af disse har fået midlertidig dispensation (i op til 2 år).

Men Danmark har i forhold til befolkningstal Europarekord i luftsvineri med 60 kilo svovl pr. indbygger. Det fremgår af en OECD rapport fra sidste sommer. (I Sverige klager man over, at 20.000 søer ud af 100.000 menes at være svært skadede af svovlforurening. Ovenikøbet modtager Sverige det meste af denne forurening fra udlandet. Heriblandt 30.000 tons årligt fra Danmark).

Det er på denne baggrund svært at acceptere Miljøstyrelsens forklaringer på de givne dispensationer, og det er uforståeligt, at elværkerne i resten af landet har fået tilladelse til at anvende fuelolie med et svovlindhold på 3-4 pct. indtil 1981. Meget af deres forurening havner jo i Storkøbenhavn, og det var især Storkøbenhavn som var i farezonen i 1972 og som søgtes beskyttet gennem særlovgivningen. En lovgivning som det har taget næsten seks år at gennemføre.

Mogens B. Vikstrøm

Støt NOAH

Bliv medlem af NOAH's støttekreds

Det bærende princip i NOAH er aktivt medlemskab. Et aktivt medlemskab koster ikke noget — kun tid og kræfter. Man er aktiv i NOAH (eller medlem af NOAH), når man er med i en af NOAH's lokalgrupper eller emnegrupper.

Men vi ved, at vi derudover har en stor sympatisørskare, som gerne på en eller anden måde vil støtte NOAH. Så derfor: Har du tid, så bliv aktivt medlem af NOAH — Har du ikke tid, så bliv medlem af NOAH's støttekreds.

AKTIVT MEDLEMSKAB

Der er ca. 80 lokalgrupper over hele landet, som arbejder med emner, som falder ind under NOAH's målsætning: »NOAH arbejder for at forbedre det levende miljø, ved aktivt at bekæmpe miljødelæggelsen og dens årsager — og anviser alternativer.«

Fra NOAH's sekretariat kan man bestille en liste over lokalgruppernes kontaktadresser.

NOAH's ØKONOMI

NOAH får ikke tilskud fra det offentlige. En gang imellem får vi lidt penge fra fonds mv., men kun til specielle formål.

Der er ikke noget kontingent fra de aktive medlemmer

i NOAH. NOAH's økonomi har hidtil været baseret på NOAH's forlag, som gennem tiden har udgivet en række bøger, og udgiver dette tidskrift.

Det er overskuddet fra forlagsvirksomheden, som primært finansierer NOAH's aktiviteter.

NOAH i små sko

I NOAH har vi meget, vi gerne vil oplyse om. Men udstillinger, pjecer osv. koster alt sammen penge. Tit strander nogle af vore projekter på mangel af penge. Og det er ærgerligt.

Derfor har vi i NOAH besluttet at oprette NOAH's støttekreds.

MEDLEM AF STØTTEKREDSEN

1. NOAH's støttekreds optager medlemmer, som kan gå ind for NOAH's formål og arbejde.
2. Støttekredsmedlemmer kan ikke udtale sig på NOAH's vegne og har ikke stemmeret i NOAH's beslutningsproces. I NOAH vil vi stadig bevare princippet om det aktive medlemskab. Kun aktive medlemmer kan tegne NOAH udadtil.
3. Medlemskab erhverves ved at indbetale et årligt kontingent, hvis størrelse besluttet af NOAH.

P.t. koster et medlemskab for et år (fra indmeldelsesmåneden) mindst kr. 50,- (dvs. mellem kr. 50,- og 1.000.000,-).

4. Støttekredsmedlemmer får mindst hver anden måned tilsendt orientering om NOAH's aktiviteter. Dvs. »NOAH-bulletin«, som indeholder oplysninger om beslutninger, aktioner, kampagner mv. inden for NOAH. Men også om f.eks. NOAH's miljøejre og selvfølgelig orientering om, hvad pengene fra støttekredsen bliver brugt til.
5. Støttekredsmedlemmers navne og adresser tilsendes den nærmeste lokalgruppe. Det betyder, at lokalgruppen kan orientere om lokale arrangementer mv.

SALEDES BLIVER DU MEDLEM

AF STØTTEKREDSEN

Indbetal mindst kr. 50,- på giro 5 56 00 39 til NOAH, Rådhusstræde 13, 1466 K. Tlf.: (01) 15 60 52. Husk at mærke »Støttekreds«.

LANTROP